

Даниленко Сергій Іванович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0003-3435-2146>

e-mail: danylenko@knu.ua

РОЛЬ ІНСТИТУЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ФОРМУВАННІ БЕЗПЕКОВОГО ПРОСТОРУ ДЕРЖАВ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Резюме

У статті розглядається роль інституцій громадянського суспільства України та Польщі у вирішенні кризових питань міждержавної взаємодії, оцінюється потенційний їх вплив на демократичні процеси в країнах та урядові рішення в контексті формування безпекового простору Центрально-Східної Європи (ЦСЕ). Наголошено на впливі незалежних медіа на політико-економічні, соціальні та міждержавні відносини між країнами ЦСЕ на тлі російсько-української війни та кардинальної зміни безпекової архітектури на європейському континенті. Сформульовано необхідність активізувати спільну роботу українських та польських наукових, академічних, громадських, правозахисних, медійних кіл для розробки та впровадження системної ідеології безконфліктного стратегічного співіснування за нових умов екзистенційної загрози з боку Російської Федерації як для України, так і для Польщі, та інших країн Центрально-Східної Європи та Балтії.

Ключові слова: Україна, Польща, країни Центрально-Східної Європи, громадянське суспільство, інституції громадянського суспільства, демократія.

Вступ

Розв'язання сучасної кризи україно-польських відносин не можливе без залучення третього сектору—інституцій громадянського суспільства. Серед яких невід'ємними, на наш погляд, є академічне та експертне середовище. Також у цьому контексті медіа відіграють особливу роль як джерело мультиплікування нарративного дискурсу на широкі аудиторії в країнах

регіону Центрально-Східної Європи. Незаперечним є і вплив медіа на процеси висвітлення незаконної російської агресії проти України та виявлення гібридного впливу на країни ЦСЄ. Окрім цього, медіа захищають інтереси громадськості шляхом контролю внутрішньополітичних процесів як в Україні, так і в Польщі, а також контролю за дотриманням демократичного курсу розвитку держав.

Криза відносин двох сусідніх країн постійно підживлюється спробами «пошуку історичної справедливості» та історичного реваншизму, критикою щодо політики національної пам'яті, що у загальному підсумку завершується різким охолодженням відносин, втратою попередніх надбань на нівелювання ролі стратегічних комунікацій. Кризовий стан традиційно використовує Російська Федерація через свої політичні та культурні проксі-сили в Європі і за океаном. РФ доволі вдало роздмухує полум'я старих та нових проблем у відносинах України та Польщі. Тож історичний ресентимент гальмує розвиток конструктивних та стратегічних україно-польських відносин. Нейтралізувати цей інструмент російської дезінформаційної пропагандистської машини, на наш погляд, здатна ефективна та рівноправна кооперація інституцій громадянського суспільства, медіа та влади України та Польщі. А відповідні наративи, що їх можна виносити до спільного публічного простору, здатні спільно сформулювати академічні та експертні кола обох країн-сусідів.

Напруженість в україно-польських відносинах має бути якнайшвидше подолана, адже вона підвищує безпекові ризики не тільки для країн Центрально-Східної Європи, але й Західної Європи. Інформаційна та гібридна війна РФ, внаслідок глобалізації світу та розвитку технологій, не зважає на державні кордони, посилюючи тиск на демократичні інституції Європи та впливаючи на поведінку та рішення громадян країн-членів НАТО.

Методи дослідження

Для досягнення поставлених завдань автор послуговувався низкою методів. Зокрема, застосував міждисциплінарний підхід, метод медіамоніторингу для вивчення публічних змін та риторики політичних акторів, застосовано дані соціологічного опитування за темою дослідження. А також ретроспективний та компаративний методи для вивчення розгортання проблеми та порівняння позицій учасників, їх поглядів на означуване питання, а у підсумку концептуальний синтез.

Результати дослідження

Проблематиці україно-польських відносин, дослідженню причин виникнення напруженості між сусідніми країнами та пошуку конструктивного виходу з ситуації, що склалася, присвячені роботи та дослідження як українських, так і польських представників академічних, освітніх та експертних кіл, громадських організацій, лідерів думок та журналістів, політиків.

На академічному рівні відзначається, що український та польський народи об'єднані спільною історією, з її світлими та темними сторінками, багатолітніми традиціями співпраці в освітній галузі, що є запорукою конструктивного діалогу та знаходження порозуміння на тлі безпекових та геополітичних викликів та загроз для обох країн. Звідси і необхідність розбудови прогнозованого, сталого та стійкого стратегічного партнерства, адже Україна та Польща історично покликані стати союзниками, враховуючи спільні соціально-політичні, економічні та безпекові інтереси в євроатлантичному просторі [1].

Спроби пошуку шляхів нормалізації україно-польських відносин здійснюються в межах ініціатив освітніх інституції, аналітичних центрів, громадських організацій та медіа. Зокрема, оцінюється рівень кризи партнерства та її нівелювання шляхом налагодження роботи ефективних інструментів стратегічних комунікацій, розробки та впровадження спільних наративів, які б протистояли деструктивним діям пропагандистської машини РФ та захищали національні інтереси України та Польщі [2].

Українські та польські науковці напередодні повномасштабного вторгнення РФ в Україну наголошували на значному потенціалі стратегічного партнерства України та Польщі як тандему регіональних лідерів в регіоні Центрально-Східної Європи. Зокрема, В. Парух в 2021 році застерігав, що обравши концепцію «концерту сил у регіоні» обидві країни ризикують постати перед геополітичною катастрофою. Тому синергія ресурсів Польщі та України як центральноєвропейських країн має бути спрямована для протидії викликам і загрозам безпеці. За М. Дорошко, Україна та Польща як країни осі регіону ЦСЄ, що несуть суттєве безпекове навантаження, мають спільно розробити центральноєвропейську стратегію.

В контексті перспектив розвитку Люблінського трикутника Г. Перепелиця звертає увагу на важливість та впливовість регіональних об'єднань на тлі агресивної неімперської політики РФ, яка прагне повернути свій геополітичний вплив у Східній Європі. Для протистояння Москві країни ЦСЄ змушені укладати двосторонні і багатосторонні альянси та союзи, поглиблюючи політичну, економічну та військову співпрацю [3].

Своєю чергою автор статті неодноразово наголошував на важливості інформаційної безпеки в регіоні. За умов коли російська пропаганда та її дезінформаційні впливи торпедують україно-польські відносини, необхідно проводити активну інформаційну політику для просування стратегічного партнерства України й Польщі [4].

Окрім того, науковці вказують і на брак розвитку стратегічних комунікацій між Україною та Польщею, що послаблює обидві країни інституційно. Зазначається, що «україно-польські відносини не мають відповідного комунікативного супроводу на системній, стратегічній основі. Внаслідок цього вони комунікуються фрагментарно, безсистемно та у

контексті негативних подій». Наприклад, проблем на кордоні (зерно, черги), кримінальних випадків за участі громадян України у Польщі, роковин складних історичних подій, провокаційних дій РФ тощо [5, с. 129].

Також українські та польські науковці та дослідники проводять історичну розвідку витоків, становлення та еволюції україно-польського стратегічного партнерства. У цьому контексті звертає на себе увагу монографія «Спадщина Пілсудського та Петлюри. Минуле, сьогодення та майбутнє партнерства Польщі та України», яка пояснює умови та наслідки підписання у 1920 році Варшавської угоди, яка унормувала союзницькі міждержавні відносини тодішніх Польщі й України перед лицем більшовицької Росії. Робота дозволяє по-новому подивитися на дискусійні теми взаємин двох держав як століття тому, так і під час сьогоденних подій, проаналізувати сучасну нарративну базу стратегічного партнерства [6].

В книзі «Українсько-польські відносини в умовах гібридних загроз безпеці» автори Ю. Гайдук, М. Дорошко та В. Балюк провели комплексний аналіз польсько-українських міждержавних відносин за умов викликів та гібридних загроз безпеці [7]. У розвиток цих досліджень **автор прагнув** окреслити роль інституцій громадянського суспільства у контексті формування нового безпекового простору в Центрально-Східній Європі на тлі російської агресії проти України. **Відповідно**, означити перспективи та роль громадського сектору у подоланні напруженості в україно-польських відносинах під час російсько-української війни, формуванні нових умов між-державного співробітництва.

Вторгнення Російської Федерації в Україну в лютому 2022 року максимально політично зблизило Київ та Варшаву. В перші дні та місяці війни поляки виявили найвищий рівень солідарності щодо мільйонів українських біженців, надавши їм притулок або ж організувавши транзит до інших країн Європи. Здавалося, трагедія української нації створила ідеальні умови для остаточного вирішення практично усіх двосторонніх проблем—складних історичних протиріч, захисту національних економічних інтересів тощо. Великі надії поклалися на те, що Польща—давній «адвокат України» в Європейському Союзі—усіляко сприятиме якнайшвидшій євроатлантичній та європейській інтеграції Україні. У експертному середовищі навіть домінували переконливо позитивні настрої щодо створення потужного балтійсько-чорноморського союзу як відголоску великого об'єднання від Балтійського до Чорного моря—Київської Русі чи Великого князівства Литовського.

Загалом Польща стала для України чи не основним хабом, через який надходила лєвова частина західної допомоги. Фактично навесні 2022 року україно-польський кордон став формальністю, а лідери держав-сусідок—В. Зеленський та А. Дуда—були впевнені, що у майбутньому між Україною та Польщею взагалі не буде ніякого кордону. Однак, в 2024 році кордон не став більш прозорішим. Навпаки, він перманентно блокується з польського

боку. І ці акції протесту супроводжуються демонстративним висипанням українського збіжжя на асфальт, яке йде транзитом через Польщу [8] та закликами польського фермера до Путіна «навести лад в Україні, Брюсселі» та розібратися з польським Урядом [9].

До цього був інцидент із падінням ракети в Пшеводуві (Польща), в результаті якого загинуло двоє людей. Показово, що українська та польська сторони так і не змогли сформувати спільну позицію щодо цього інциденту та правильно прокомунікувати його в інформаційному просторі обох країн. Система стратегічних комунікацій країн-партнерів, схоже, дала збій. Як наслідок, знизився рівень взаємної довіри між державами та суспільствами. Далі були: передвиборчі перегони, під час яких політичні сили Польщі використали тему війни РФ проти України для підвищення власного рейтингу; виступ В. Зеленського з трибуни ООН та натяк на адресу Польщі щодо підігрування РФ (блокування кордону), а також, як відповідь, недоречне порівняння А. Дудю України з потопельником [10].

В публічній площині Україна та Польща неодноразово декларували готовність розв'язати проблему блокування кордону шляхом укладення двосторонньої угоди. Однак, на думку експертів українського Інституту зовнішньополітичних досліджень, момент політичної кризи в Польщі був вдало використаний Кремлем і «Польща по факту стала союзницею Росії у нищенні України, не військовим, а економічним шляхом». Водночас політичні еліти у Варшаві залишаються прихильниками стратегічного партнерства з Україною. Тож завдання Києва полягає в швидкій мобілізації дипломатичних ресурсів, не застосовуючи зайвих емоційних звинувачень на адресу партнера, для розблокування кордону. Втім, повністю поклатися на добру волю своїх союзників, якими б міцними ці зв'язки не здавалась, не варто [11].

У результаті цей клубок взаємних звинувачень і політично обумовлених висловлювань та вчинків значно погіршив стан україно-польських відносин та поставив під загрозу безпекову складову як в Україні, так і на східному фланзі НАТО. Так, згідно з результатами опитування, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова у березні 2024 року, українці вважають, що найбільш негативний вплив на Україну мають такі зовнішньополітичні чинники: проблеми у відносинах із Польщею (довготривале блокування українсько-польського кордону) (*середня оцінка негативного впливу — 4,5 бала*); загострення внутрішньополітичного протистояння в США, що гальмує воєнно-фінансову підтримку України (*4,4 бала*); недружня політика керівництва Угорщини, блокування процесу євроінтеграції України (*4,3 бала*); ускладнення політичної, соціально-економічної ситуації в Європейському Союзі, посилення «втоми» від війни в Україні (*4,2 бала*); неспроможність глобальних і регіональних структур безпеки запобігти ескалації конфліктів на світовій арені, зокрема, зупинити російську агресію (*4,2 бала*).

Блокування українсько-польського кордону і вплив цього процесу на здатність України протистояти російській загрозі, політичні кризи в Польщі та США (Україна стала заручницею внутрішньополітичних змагань) призвели до суттєвого погіршення ставлення українців до цих країн. Між іншим, чинне основних партнерів Києва на сучасному етапі російсько-української війни. Як наслідок, Варшава та Вашингтон втрачають прихильність серед українського населення. Ті ж результати опитування Центру Разумкова свідчать, що українці найбільш позитивно ставляться до Канади, Латвії та Великої Британії—позитивне ставлення до Канади (93%), Латвії (93%), Великої Британії (92%), Литви (92%), Франції (92%), Естонії (91%), Німеччини (90%), Чехії (89%), Нідерландів (87,5%), США (80%), Молдови (77%), Румунії (70%), Словаччини (70%), Туреччини (68%), Польщі (58%). Для кращого розуміння складності ситуації, варто вказати на різке зниження частки українців, які цілком позитивно ставляться до Польщі. Так, якщо у травні-червні 2023 року ця частка становила 73,6%, то в березні 2024 року показник обвалився до 18,2% [12].

Автор схиляється до думки, що криза у відносинах України та Польщі має головно урядове походження, яке пояснюється спробами захистити власні тактичні економічні та політичні інтереси. Часто—за рахунок іншої сторони. Якщо у випадку Польщі мало місце загострення внутрішньополітичної боротьби за голоси виборців, то в Україні, яка протистоїть ядерній державі-агресорці і за умов воєнного стану не може проводити виборчий процес, час від часу виникають ситуації, які більше притаманні традиційному протистоянню політичний еліт сучасної України довоєнного періоду. До прикладу, випадок, коли лідер опозиційної партії «Європейська солідарність», п'ятий президента України П. Порошенко не зміг виїхати за кордон для участі в Мюнхенській конференції з безпеки у зв'язку з відсутністю відповідного розпорядження з боку керівництва Верховної Ради України [13]. Такі випадки непоодинокі і доволі сумнівні з точки зору демократії, балансу влади та верховенства права [14]. Як наслідок, порушуються міжпарламентська дипломатія та ефективне лобювання інтересів Української держави в США та Європейському Союзі.

На цьому тлі логічним та обґрунтованим є необхідність посилення ролі громадянського суспільства України та Польщі для відновлення міждержавних відносин, формування засад державної (особливо інформаційної) політики урядів та парламентів та сприяння стабільному розвитку нового безпекового простору в регіоні Центрально-Східної Європи. Вже сьогодні ми можемо спостерігати активізацію українських та польських неурядових і громадських організацій, освітян та представників медіа, які намагаються вплинути на урядові рішення України та Польщі, зблизити позиції та змінити на краще суспільну думку українського та польського народів один про одного, нівелювати деструктивний вплив російської пропаганди.

Зокрема, це стосується відкриття нових сторінок спільного історичного минулого України та Польщі в частині визвольної боротьби проти Російської

імперії. Так, українське видавництво «Мистецтво» у співпраці з польським Центром діалогу імені Юліуша Мєрошевського видало кілька книг, які сприятимуть зближенню двох народів. Це такі видання як «Крашанка полякам і русинам на Великдень 1882 року» П. Куліша (видана двома мовами—українською та польською), «Україна XVIII століття в малюнках Йоганна Генріха» і «Боротьба проти Російської імперії у гравюрах Артура Гроттгера».

Як слушно зауважив директор видавництва «Мистецтво» С. Поночовний, головний посыл праці П. Куліша полягає в тому, що «коли українці сваряться з поляками, то сили набуває східна держава—Російська імперія», тому головна мета таких спільних проєктів—об'єднати польський та український народ.

Своєю чергою віцедиректор Центру діалогу імені Юліуша Мєрошевського Л. Адамський привертає увагу до маловідомого в Україні епізоду Січневого повстання 1863-1864 рр., яке, на його думку, «є останнім спільним повстанням наших народів проти Московської імперії». У альбомі «Боротьба проти Російської імперії у гравюрах Артура Гроттгера» Україна показана як невід'ємна частина європейської цивілізації, що важливо, «оскільки в країнах Західної Європи минуле України інтерпретується через призму російської пропаганди й історії. Важливо доносити до людей, що Україна і Білорусь є самостійними європейськими країнами». Тут також варто нагадати, що Січневе повстання 1863-1864 рр. мало величезний вплив на долю польського, українського, литовського та білоруського народів, адже після повстання з'явився руйнівний Валуєвський циркуляр, яким імперія заборонила видавати релігійні, навчальні і освітні книги українською мовою [15].

Слід відзначити, що Центр Мєрошевського докладає значних зусиль щодо підтримки конструктивного діалогу між Україною та Польщею про спільне минуле та майбутнє двох держав на Сході Європи. Як і раніше, ця дискусія заслуговує на інтенсивне дослідження як із суто наукових, так і з політичних причин, тому що «ідеї діалогу, що виникли тоді, значною мірою виправдовувалися необхідністю солідарності та співпраці перед обличчям російської загрози». Як ми бачимо, це екзистенційне питання, хоч і сягає корінням непростого минулого, сьогодні безпосередньо впливає на сучасні україно-польські відносини [16].

Важливу роль у налагодженні діалогу між Україною та Польщею відіграють академічні, експертні та освітні кола, які готові спільно працювати над розробкою документів про стратегічне партнерство між сусідніми країнами. Ці доробки в подальшому можуть бути взяті за основу для затвердження договорів на державному рівні. Водночас, наприклад, в Українському Католицькому Університеті наголошують, що співпраця між Україною та Польщею «неможлива без побудови ефективних механізмів постійного діалогу на різних рівнях: уряду, місцевого самоврядування, ЗМІ, громадянського суспільства» [17].

Варто окремо зауважити на надзвичайно важливій ролі ЗМІ, які додають україно-польському діалогу справжнього реалізму в економічних та політичних питаннях, а також формулюють наративи для протистояння пропагандистському впливу РФ. А отже, вказують на сильні та слабкі місця в процесі формування регіонального безпекового простору Центрально-Східної Європи. До прикладу, книга польського журналіста З. Парафяновича «Польща у війні» («Polska na wojnie») знайомить читача з «невідомими фактами та кулуарними розмовами з українцями, американцями та німцями, які демонструють як велич, так і ницість польської політики» [18].

Показовими є і випадки з затриманням та допитами польською поліцією та спецслужбами українських журналістів ІА «Район.ін.юа» Ю. Конкевича та О. Пілюка, журналіста «Української правди» М. Ткача, які проводили розслідування щодо вантажних перевезень (російського газу та зерна) на польсько-російському та польсько-білоруському кордонах на тлі блокування польськими фермерами та перевізниками транзиту українського збіжжя [19, 20]. Схоже, питання свободи слова як основи демократії ще неодноразово ставатимуть предметом гострого обговорення в україно-польських відносинах. Втім, вбачається, що вплив четвертої гілки влади—медіа—на геополітичні та безпекові трансформації в регіоні ЦСЄ буде досить істотним у зв'язку з підвищенням взаємопроникнення національних інформаційних просторів. Формування такого простору є як завданням для обох суспільств, так і викликом. Оскільки вимагатиме нового рівня суб'єктності комунікування.

Висновки

Російсько-українська війна, зростаюча загроза гібридної агресії РФ проти країн-членів НАТО на східному фланзі Альянсу, прискорення євроатлантичної та європейської інтеграції України, захист національних економічних інтересів прогнозовано створює підґрунтя для багатьох дискусій між Україною та Польщею, а також країнами Балтії. Наріжним каменем побудови стратегічного партнерства між Києвом та Варшавою, очевидно, є питання безпеки, на якому триматиметься вся новозбудована безпекова архітектура Центрально-Східної Європи. Все інше—економічний розвиток, інвестиції, розвиток міждержавного діалогу, культурного обміну тощо—похідні від безпеки. Охолодження україно-польських відносин, переважно на урядовому рівні, вказує на необхідність залучення інституцій громадянського суспільства до міждержавного діалогу. Науковці, освітяни, експерти, громадські організації та медіа здатні сформулювати нові наративи для захисту національних інтересів України та Польщі—природних стратегічних союзників у протистоянні неоімперським амбіціям РФ. Існує достатньо громадських двосторонніх ініціатив, організацій та об'єднань. Проблема полягає у тому, що їх діяльність відбувається «паралельно» до

урядових дій, синергії громадського та урядового секторів на україно-польському напрямі не відбулося. Впливу громадського сектора на міждержавні відносини бракує, що серед решти негативних чинників призвело до тих кризових результатів, які зафіксовані у дослідженнях, зокрема Центру Разумкова. Тим часом перед Україною та Польщею стоїть завдання створити запобіжники для безконфліктного співіснування в межах Європейського Союзу та безпекового простору НАТО, враховуючи його регіональну особливість.

Список посилань

1. Центр комунікацій КНУ ім. Тараса Шевченка. Делегація з Республіки Польщі прибула на святкування ювілейного тижня КНУ. *КНУ імені Тараса Шевченка*. URL: <https://knu.ua/news/10684> (дата звернення: 18.04.2024).
2. Centrum Europy Wschodniej UMCS. Kryzys partnerstwa Polski i Ukrainy czy braki w komunikowaniu strategicznym?. *UMCS*. URL: <https://www.umcs.pl/pl/wydarzenia,11507,kryzys-partnerstwa-polski-i-ukrainy-czy-braki-w-komunikowaniu-strategicznym,145509.htm?fbclid=IwAR00MQXSTIQr8VDt1lRxFiTQSGO9W89WZbYNo91EpOlXsyVSB6yJ7CCOmGc> (date of access: 18.04.2024).
3. Centrum Europy Wschodniej UMCS. II międzynarodowa konferencja naukowa z cyklu „Przeszłość, teraźniejszość i przyszłość stosunków polsko-ukraińskich w kontekście podmiotowości Europy Środkowej”, 21 października 2021 roku. *UMCS*. URL: <https://www.umcs.pl/pl/konferencja-ii,23101.htm#page-1> (date of access: 19.04.2024).
4. Instytut Europy Środkowej. Przeszłość i przyszłość stosunków polsko-ukraińskich w kontekście podmiotowości Europy Środkowej, 2021. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=MjpSxDmv9-A> (date of access: 19.04.2024).
5. Стан та перспективи стратегічного партнерства Польщі та України. Погляд з Польщі та України : Аналіт. доп. / М. Петрась та ін. Люблін-Київ : Департамент поліграфії Вид-ва Сейму РП, 2021. 179 с. URL: https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2023-03/ФІНАЛ_Stan%20i%20perspektywy%20partnerstwa_UA_2--XII-1.pdf (дата звернення: 19.04.2024).
6. Спадщина Пилсудського та Петлюри. Минуле, сьогодні та майбутнє партнерства Польщі та України : монографія / ред.: В. Балюк, Ю. Макар, М. Дорошко. Київ-Люблін : Ніка-Центр, УМКС, 2021. 425 с. URL: <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2021/1231/120405-spadschyna-1-4.pdf> (дата звернення: 19.04.2024).

7. Гайдук Ю., Дорошко М., Балюк В. Українсько-польські відносини в умовах гібридних загроз безпеці : Монографія. Київ : Ніка-Центр, 2019. 280 с.
8. Голобородько В. В Польщі висипали кукурудзу з 8 українських вагонів, що прямували транзитом. *Дзеркало тижня*. URL: <https://zn.ua/ukr/europe/v-polshchi-visipali-kukurudzu-z-8-ukrajinskikh-vahoniv-shcho-prjamovali-tranzitom.html> (дата звернення: 20.04.2024).
9. Żak K. Proputinowski transparent i flaga ZSRR na rolniczym proteście. Jest zarzut. *RMF24*. URL: https://www.rmf24.pl/fakty/polska/news-proputinowski-transparent-i-flaga-zsrr-na-rolniczym-protesci,nld,7349719#crp_state=1 (date of access: 20.04.2024).
10. Шевченко О. Польсько-українська катастрофа. Що далі?. *Дзеркало тижня*. URL: <https://zn.ua/ukr/WORLD/polsko-ukrajinska-katastrofa-shcho-dali.html> (дата звернення: 20.04.2024).
11. FPRI. Блокада польськими фермерами українського кордону: шантаж ЄС чи сприяння Росії у війні проти України?. *fpri.kiev.ua*. URL: https://www.fpri.kiev.ua/articles_view/blokada-polskimi-fermerami-ukrainskogo-kordonu-shantazh-es-chi-sprijannja-rosii-u-vijni-proti-ukraini/ (дата звернення: 22.04.2024).
12. Разумков Центр. Оцінка впливу зовнішньополітичних чинників на Україну. Ставлення до іноземних держав та окремих ініціатив їх лідерів. Оцінка громадянами України легітимності правління Путіна (березень 2024р.). *Центр Разумкова*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-vplyvu-zovnishnopolitychnykh-chynnykiv-na-ukrainu-stavlennia-do-inozemnykh-derzhav-ta-okremykh-initsiatyv-ikh-lideriv-otsinka-gromadianamy-ukrainy-legitymnosti-pravlinnia-putina-berezen-2024r> (дата звернення: 22.04.2024).
13. Укрінформ. Порошенко заявив, що його не пустили за кордон - у Раді відреагували. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3827230-porosenko-zaaviv-so-jogo-ne-pustili-za-kordon.html> (дата звернення: 24.04.2024).
14. Братюк Ю. Трьох депутаток «Європейської солідарності» не випустили з України. *ZAXID.NET*. URL: https://zaxid.net/troh-deputatok_z_yevropeyskoyi_solidarnosti_ne_vipustili_z_ukrayini_n1575658 (дата звернення: 24.04.2024).
15. Укрінформ. Презентація книги «Боротьба проти Російської імперії у гравюрах Артура Гроттгера». *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3789301-prezentacia-knigi-borotba-proti-rosijskoi-imperii-u-gravurah-artura-grottgera.html> (дата звернення: 24.04.2024).

16. Centrum Mieroszewskiego. Spory i współdziałanie w polsko-ukraińskim dialogu. *Centrum Mieroszewskiego*. URL: <https://mieroszewski.pl/aktualnosci/spory-i-wspoldzialanie-w-polsko-ukrainskim-dialogu> (date of access: 24.04.2024).
17. Український Католицький Ун-т. Попри виклики у стосунках Польщі та України, маємо наполегливо шукати можливості діалогу, — віцепрезидент УКУ. *УКУ*. URL: <https://ucu.edu.ua/news/popry-vyklyku-u-stosunkah-polshhi-ta-ukrayiny-mayemo-napoleglyvo-shukaty-mozhlyvosti-dialogu-vitseprezydent-uku/> (дата звернення: 24.04.2024).
18. Семенова І. Страхи Лукашенка і таємниці Варшави. Книга польського журналіста розкрила заштанки відносин з Україною під час війни: про що вона. *NV*. URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/kniga-polshcha-na-viyini-rozpovidaye-pro-dudu-zelenskogo-ta-ukrajinu-pid-chas-viyini-golovni-fakti-50369637.html> (дата звернення: 24.04.2024).
19. Р-н IN UA. Журналісти Район.in.ua зняли торгівлю Польщі з Росією: їх затримали і депортували, відібравши всю техніку. *Національна мережа гіперлокальних медіа Район.in.ua*. URL: <https://rayon.in.ua/news/686144-zhurnalisti-rayoninua-znyali-torgivlyu-polshchi-z-rosieyu-ikh-zatrimali-zabrali-vsyu-tekhniku-y-vidvorili> (дата звернення: 24.04.2024).
20. Ткач М., Мазуренко А. Поляки затримали Ткача на кордоні біля Білорусі: той знімав про торгівлю між Польщею та РФ. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/02/27/7443995/> (дата звернення: 24.04.2024).

References

1. Department of Communications of Taras Shevchenko National University of Kyiv. The delegation from the Republic of Poland arrived to celebrate the anniversary week of the National University of Kyiv. *Taras Shevchenko National University of Kyiv*. URL: <https://knu.ua/news/10684> (18.04.2024). [in Ukrainian].
2. The center of Eastern Europe UMCS. A crisis in the Polish-Ukrainian partnership or shortcomings in strategic communication?. *UMCS*. URL: <https://www.umcs.pl/pl/wydarzenia,11507,kryzys-partnerstwa-polski-i-ukrainy-czy-braki-w-komunikowaniu-strategicznym,145509.chtm?fbclid=IwAR00MQXSTIqr8VDt11RxFiTQSGO9W89WZbYNo-91EpOlXsyVSB6yJ7CCOmGc> (18.04.2024). [in Polish].
3. The center of Eastern Europe UMCS. Second international scientific conference of the series “Past, Present and Future of Polish-Ukrainian Relations in the Context of Central European Subjectivity”, October 21,

2021. *UMCS*. URL: <https://www.umcs.pl/pl/konferencja-ii,23101.htm#page-1> (19.04.2024). [in Polish].
4. Institute of Central Europe. The past and future of Polish-Ukrainian relations in the context of Central European subjectivity, 2021. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=MjpSxDmv9-A> (19.04.2024). [in Ukrainian, in Polish].
  5. State and prospects of strategic partnership between Poland and Ukraine. The view from Poland and Ukraine: Analytical report / M. Petras and others. Lublin-Kyiv: Department of Printing of the Sejm Publishing House of the Republic of Poland, 2021. 179 p. URL: https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2023-03/ΦIHAЛ_Stan%20i%20perspektywy%20partnerstwa_UA_2--XII-1.pdf (19.04.2024). [in Ukrainian].
  6. The legacy of Pilsudski and Petliura. Past, present and future of the partnership between Poland and Ukraine: The monograph / edited by V. Balyuk, Y. Makar, M. Doroshko. Kyiv-Lublin: Nika Center, UMKS, 2021. 425 p. URL: <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2021/1231/120405-spadschyna-1-4.pdf> (19.04.2024). [in Ukrainian].
  7. Gaiduk Y., Doroshko M., Balyuk V. Ukrainian-Polish relations in the context of hybrid security threats: The monograph. Kyiv: Nika Center, 2019. 280 p. [in Ukrainian].
  8. Goloborodko V. Corn was poured out of 8 Ukrainian railroad cars in transit in Poland. *Dzerkalo Tyzhnia*. URL: <https://zn.ua/ukr/europe/v-polshchi-visipali-kukurudzu-z-8-ukrajinskikh-vahoniv-shcho-prjamuvalli-tranzitom.html> (20.04.2024). [in Ukrainian].
  9. Żak K. Pro-Putin banner and USSR flag at farmers' protest. There is an allegation. *RMF24*. URL: https://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-proputinowski-transparent-i-flaga-zsrr-na-rolniczym-protesci,nld,7349719#crp_state=1 (20.04.2024). [in Polish].
  10. Shevchenko O. Polish-Ukrainian catastrophe. What's next? *Dzerkalo Tyzhnia*. URL: <https://zn.ua/ukr/WORLD/polsko-ukrajinska-katastrofa-shcho-dali.html> (20.04.2024). [in Ukrainian].
  11. FPRI. Blockade of the Ukrainian border by Polish farmers: blackmailing the EU or assisting Russia in its war against Ukraine? *fpri.kiev.ua*. URL: https://www.fpri.kiev.ua/articles_view/blokada-polskimi-fermerami-ukrainskogo-kordonu-shantazh-es-chi-sprijannja-rosii-u-vijni-proti-ukraini/ (22.04.2024). [in Ukrainian].
  12. Razumkov Center. Assessment of the impact of foreign policy factors on Ukraine. Attitudes towards foreign countries and individual initiatives of their leaders. Ukrainian citizens' assessment of the legitimacy of Putin's rule (March 2024). *Razumkov Center*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-vplyvu-zovnishnopolitychnykh-chynnykiv-na-ukrainu-stavlennia-do-inozemnykh-derzhav>

- ta-okremykh-initsiatyv-ikh-lideriv-otsinka-gromadianamy-ukrainy-legi-tymnosti-pravlinnia-putina-berezen-2024r (22.04.2024). [in Ukrainian].
13. Ukrinform. Poroshenko claims he was not allowed to go abroad - the Rada reacts *Ukrinform - current news of Ukraine and the world*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3827230-porosenko-zaaviv-so-jogone-pustili-za-kordon.html> (24.04.2024). [in Ukrainian].
  14. Bratyuk, Y. Three members of the “European Solidarity” were not allowed to leave Ukraine. *ZAXID.NET*. URL: https://zaxid.net/troh_deputatok_z_yevropeyskoyi_solidarnosti_ne_vipustili_z_ukrayini_n1575658 (24.04.2024). [in Ukrainian].
  15. Ukrinform. Presentation of the book “The Struggle against the Russian Empire in the Engravings of Arthur Grottger”. *Ukrinform - current news of Ukraine and the world*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3789301-prezentacia-knigi-borotba-proti-rosijskoi-imperii-u-gravurah-artura-grottgera.html> (24.04.2024). [in Ukrainian].
  16. Mieroszewski Center. Disputes and interaction in Polish-Ukrainian dialogue. *Mieroszewski Center*. URL: <https://mieroszewski.pl/aktualnosci/spory-i-wspoldzialanie-w-polsko-ukrainskim-dialogu> (24.04.2024). [in Polish].
  17. Ukrainian Catholic University. Despite challenges in relations between Poland and Ukraine, we must persistently seek opportunities for dialogue, - UCU Vice President. *UCU*. URL: <https://ucu.edu.ua/news/popry-vyklyky-u-stosunkah-polshhi-ta-ukrayiny-mayemo-napoleglyvo-shukaty-mozhlyvosti-dialogu-vitseprezydent-uku/> (24.04.2024). [in Ukrainian].
  18. Semenova I. Lukashenko’s Fears and Warsaw’s Secrets. A Polish journalist’s book reveals the backstage of relations with Ukraine during the war: what is it about?. *NV*. URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/kniga-polshcha-na-viyini-rozpovidaye-pro-dudu-zelenskogo-ta-ukrajinu-pidchas-viyini-golovni-fakti-50369637.html> (24.04.2024). [in Ukrainian].
  19. Rayon.in.ua. Journalists from Rayon.in.ua filmed Poland’s trade with Russia: they were detained and deported, with all their equipment taken away. *The national network of hyperlocal media Rayon.in.ua*. URL: <https://rayon.in.ua/news/686144-zhurnalisti-rayoninua-znyali-torgivlyu-polshchi-z-rosieyu-ikh-zatrimali-zabrali-vsyu-tekhniku-y-vidvorili> (24.04.2024). [in Ukrainian].
  20. Tkach M., Mazurenko A. The Poles detained Tkach on the border near Belarus: he was filming about trade between Poland and Russia. *Ukrainska Pravda*. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/02/27/7443995/> (24.04.2024). [in Ukrainian].

Serhiy Danylenko

Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0003-3435-2146>

e-mail: danylenko@knu.ua

THE ROLE OF CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS IN THE FORMATION OF THE SECURITY SPACE OF CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN STATES

Abstract

The article examines the role of civil society institutions in Ukraine and Poland in addressing crisis issues of interstate cooperation, assessing their potential influence on democratic processes within the countries and government decisions amid the formation of the security framework in Central and Eastern Europe (CEE). It also emphasizes the impact of independent media on political, economic, social, and interstate relations among CEE countries against the backdrop of the Russian-Ukrainian war and significant shifts in the security landscape of the European continent. The need for enhanced collaboration among Ukrainian and Polish scientific, academic, public, human rights, and media spheres to develop and implement a systemic ideology of conflict-free strategic coexistence is highlighted, especially given the new existential threat posed by Russia to Ukraine, Poland, and other countries in Central and Eastern Europe and the Baltic States.

Keywords: Ukraine, Poland, Central and Eastern European countries, civil society, civil society institutions, democracy.

Стаття надійшла до редакції 21.04.24

© Даниленко С. І., 2024